

נרות חנוכה – חובת הגברא או חובת הבית**אשה בהדלקת נרות חנוכה****שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעה**

סעיף ג

* (ט) ד [ג] אשה מדלקת נר חנוכה, (י) <ד> שאף היא חייבת בה; אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה (יא) כלום, (יב) ואף על פי שהניחה גדול; (יג) ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך, מותר. הגה: * (יד) ולדידן דכל אחד מבני הבית מדליק בפ"ע, קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ג"כ.

משנה ברורה סימן תרעה

(ט) אשה מדלקת - פי' [ין] בעד כל בני ביתה. ואפילו איש [יא] יכול לעשות אותה שליח להוציאו [יב] אם עומדין בשעה שמדלקת ושומעין הברכה ובדיעבד אם לא ענו אמן על הברכה ג"כ יצאו [יג] וכן איש מברך לאשה ויוצאת ידי חובתה אם עומדת שם ושומעת הברכה לא בע"א ועיין בתשובת עולת שמואל סימן ק"ה דלדידן שמדליקין כ"א בפ"ע מ"מ אשה אינה צריכה להדליק דהויין רק טפילות לאנשים ואם רוצים להדליק מברכות דהוי כשאר מ"ע שהזמן גרמא דיכולות לברך וכשאינן האיש בבית תדליק האשה דהוי בת חיובא ובברכה ולא ידליק קטן וכדלקמיה...

שער הציון סימן תרעה

(י) מגן אברהם. ורוצה לומר, דכמו לענין חרש שוטה וקטן דלא עשה כלום היינו, להוציא אחרים, כמו שכתב הט"ז, כן הוא הדין בזה. עוד יש לומר דכוונתו לאפוקי דלא נפרש דאפילו במקום שהבעל מדליק אשה נמי צריכה להדליק, קא משמע לן דלא צריכה, וכמו שכתבנו לקמיה בשם עולת שמואל, וכן כתבו רש"ל ואליה רבה, דאשתו כגופו דמי ואינה צריכה, אלא דיכולה להדליק בעד כל בני ביתו:

ביאור הלכה סימן תרעה

* אשה מדלקת וכו' - עיין מ"ב דיכולה להוציא אפילו בעלה אבל ידוע מה שארז"ל בברכות דף כ' בן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה אבל אמרו חכמים תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו. ומה שאמר דקא מדליקי עלי בגו ביתאי מפני שלא היה אז בביתו ועיקר החיוב מונח על הבית:

שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן נח

ובמשנ"ב סי' תרע"ה סק"ט כ' בשם תשו' עולת שמואל, דלדידן שמדליקין כל אחד בפני עצמו אשה אינה צריכה להדליק לפי שהיא טפלה לאנשים, ואם רוצה להדליק יכולה לברך כמו שמברכת על שאר מ"ע שהזמן גרמא. והוא פלאי, דהלא אם רוצה להדליק הרי אינה מתכוונת לצאת בהדלקת בעל הבית והרי היא מחויבת מצד עצמה, והו"ל כאשה השומעת קידוש וכדומה ואינה רוצה לצאת, ולא דמי כלל למ"ע שהזמן גרמא שהרי היא מחויבת לברך מפני שהיא חייבת עתה בנר חנוכה. ולפ"מ שכתבנו נראה דיש להסביר דבריו, דכמו בעירוב תבשילין דאם תרצה להניח בפני עצמה ותכוון שלא לצאת בעירוב של בעה"ב הרי זה ברכה לבטלה, אלא דשאני נר חנוכה שמשום דין המהדרין חלוק הוא מעירוב ויכול כל אחד להדליק לעצמו, וכיון דאשתו כגופו ס"ד שאסור לה להכניס עצמה בחיוב הדלקה ולברך בפני עצמה קמ"ל דיכולה, וכמו שמכנסת עצמה בשאר מ"ע שהזמן גרמא ומברכת אע"פ שפטורה, ה"ה בנר חנוכה יכולה לברך בפני עצמה כמו אנשים.

אורח בהדלקת נרות חנוכה**שולחן ערוך אורח חיים סימן תרעז**

סעיף א

(א) אכסנאי (ב) שאין מדליקין עליו בביתו, <א> צריך * (ג) לתת פרוטה לבעל הבית * (ד) להשתתף * עמו א בשמן של נר חנוכה; (ה) ואם יש לו * (ו) ב פתח * פתוח * (ז) ג לעצמו, (ח) צריך ד להדליק בפתחו, (ט) אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעל הבית, והוא הדין ה לבן (י) האוכל אצל אביו. הגה: (יא) ו <ב> ו"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש, ידליק * (יב) ז במקום שאוכל, וכן נהגו (תשובת רשב"א סי' תקמ"ב /תקמ"א/).

סעיף ג

יש אומרים שאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות. הגה: (יד) כי חייב לראות הנרות (מרדכי), וכן נהגין; ואפי' אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות, (טו) ט אם רוצה להחמיר על עצמו * ולהדליק בפני עצמו, מדליק [א] ומברך עליהם, (טז) וכן נהגין (ת"ה) ומהר"ל בתשובת מהר"ל סי' קמ"ה).

ט"ז אורח חיים סימן תרעז

(א) צריך לתת פרוט' לבע"ה כו'. - בת"ה סי' ק"א כתב אכסנאי שהוא נשוי שרוצה להדליק בברכ' חוץ לביתו כ' גדול א' דרשאי לעשות כן דאע"ג דאמרי' בגמ' כיון דנסיבנ' אמינא השתא ודאי ל"צ היינו דלא מחויב אבל אי בעי מצי להדליק לא הוי ברכה לבטלה דהוה בכלל המהדרין. וגדול א' כתב שהואיל ולא צריך פטור נקרא הדיוט אם יעשה וכ"ש דהוי ברכה לבטלה כיון דלא אשכחן מהדרין זה בתלמוד ומסיק בת"ה דשפיר נקרא בכלל המהדרין דכי היכי שיש הידור בנר לכל א' בבית א' ה"נ יש הידור בנר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות והתנא לא פסיקא ליה למיתני הך מהדרין דלא שכיחא כולי האי

וכיון דאשכחן בתלמוד מהדרין ומהדרין מן המהדרין אין זה כמוסיף על התלמוד שהוא גורע עכ"ל וכ' ב"י ע"ז ול"נ דאין לסמוך ע"ז לברך ברכה שא"צ עכ"ל ורש"ל כ' בקיצור פסקיו וז"ל ואיש ואשתו בודאי מספיק להם נר א' ואכסנאי הנשוי אם אינו יודע שאשתו מדלקת עליו יכול להדליק ולברך אבל אם הוא יודע בבירור שהיא מדלקת עליו אין לו להדליק אם לא שהוא בבית יחידי משום הרואה ידליק אבל לא יברך והיכא שלא ידע שהיא הדליקה עליו ובא באותו לילה צריך לחזור ולהדליק ולברך לפי שחל עליו חובת חכמים אבל היכא שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו שמדלקת עליו בבית נראה דלאו כל כמיני' ואינו יכול לברך עכ"ל. והנה לא זכינו עדיין לראות דברי רש"ל הארוכים לדעת מוצא דבריו אמנם כי נחזי אנן נראים דברי ת"ה נכונים... הנה אנו רואין שבדבר זה שיוכל א' לצאת בברכ' חבירו ואינו רצה בכך דאין איסור בידו כיון שכוונתו לש"ש ואותו שאינו רוצה לברך בפ"ע כמו שעשה הר"מ ג"כ כוונתו לש"ש שלא להרבות בברכות כיון שאפשר להיות יוצא בברכת חבירו ה"נ בדבר זה וכ"ש הוא כיון שאינו אצל אשתו ואינו שומע הברכה שיוכל לו' איני יוצא בברכת אשתי שלא בפני דהא דעת שומע ומשמיע בעי' ואפי' אם הוא בביתו ואינו רוצה לצאת בברכת אשתו איני יודע איסור בדבר אם יברך לעצמו מ"ש מקטן שהגיע לחינוך שמדליק לעצמו בברכה והא פשיטא שהוא יוצא בברכת אביו וכבר ראינו נוהגים בכל מי שהולך בחנוכה חוץ לביתו ליקח נרות חנוכה עמו להדליק במקום אשר יהיה שמה הרוח ללכת אע"פ שמדליקין בביתו בני ביתו שהם אצל אשתו ואף ע"פ שאין ראייה מזה שהבני בית אינם מכוונים להוציא את הבע"ה אלא את עצמם מ"מ היא גופא קשיא ל"ל ליקח הנרות עמו הבני בית עם אשתו יכוונו וידליקו עליו ג"כ אלא דניחא טפי לעשות הברכה בעצמו כנ"ל בדבר זה גם רמ"א פסק כן בסמוך:

משנה ברורה סימן תרעז

(ב) שאין מדליקין עליו בביתו - כי מדינא כשאשתו מדלקת נר חנוכה בביתו הוא יוצא י"ח בהדלקתה אף שהוא במקום רחוק מביתו וא"צ שוב להשתתף אפילו בפריטי ועיין בט"ז בשם רש"ל דדוקא [ד] כשהוא יודע בבירור שאשתו מדלקת עליו אבל אם אינו יודע יש לו להדליק וגם לברך. ומטעם זה [ה] מי שלא ידע שהדליקו עליו ובא באותו לילה לביתו ומצא שהדליקו עליו צריך להדליק [ו] דכיון שלא ידע מתחלה מסתמא היה דעתו להדליק בעצמו ולא לצאת בשל אשתו וממילא חל עליו תקנת חכמים ועיין במ"א שדעתו בזה דידיק בלא ברכה:

שער הציון סימן תרעז

(ד) ובתרומת הדשן סימן ק"א משמע דאפילו אינו יודע זה בברור, רק שהוא יודע באשתו שיודעת דין זה שהאשה צריכה להדליק בגו ביתה לפי שהמצוה מוטלת על מי שהוא בתוך הבית, או אפי' אם אינה יודעת אבל בני בית' יודעים דין זה, ע"ש:

משנה ברורה סימן תרעז

(ג) לתת פירוט - היינו שא"צ האכסנאי ליתן כל חצי הוצאות הנרות רק בפרוטה סגי [ז] דעי"ז מקנה לו חלק בשמן [ויש מאחרונים שכתבו [ח] דצריך הבעה"ב להוסיף מעט שמן בשבילו חוץ השיעור שצריך ליתן לצורך חצי שעה בשביל עצמו] וה"ה אם בעה"ב [ט] מקנה לו חלק בשמן במתנה שרי דהוי כמשתתף בפרוטה ומ"מ אם יש לאכסנאי נר [י] נכון יותר להדליק בעצמו:

(ד) להשתתף עמו - היינו [יא] אפילו אם אוכל על שולחן בעה"ב לא אמרינן דכבני ביתו דמי ומדינא די בנר אחד לכולם כיון דאורח הוא ואינו סמוך על שולחנו בקביעות צריך להשתתף עמו. וצריך האכסנאי לשמוע הברכות מבעה"ב [אחרונים]: (ז) לעצמו - ...ועיין לעיל בסימן תרע"ו שהבאנו כמה פוסקים שסוברין דכשהוא סומך על אנשי ביתו אף שיוצא בזה ידי נר חנוכה מ"מ כשרואה אח"כ נר חנוכה יש אומרים שצריך לברך שעשה נסים וע"כ נכון יותר להדליק בעצמו אפילו נר אחד ולא לסמוך על קולא זו ועיין לקמיה בס"ג מה שנכתוב בזה:

(יב) במקום שאוכל - דמקום אכילתו עיקר. ודוקא לענין אכסנאי הנ"ל שאין ביתו אצלו או לענין בן הסמוך על שולחן אביו [כ] אבל מי שסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר צריך לילך לביתו להדליק שם נר חנוכה ואם אינו רוצה לזוז ממקום שסועד יצוה לאשתו שתדליק עליו בביתו ומ"מ מצוה בו יותר מבשולחו ועיין בבה"ל:

(יד) כי חייב לראות - זה סותר [כא] לסימן תרע"ו ס"ג דסובר שם דכשמדליקין בביתו א"צ לברך על הראיה ודין דכאן הוא מן המרדכי ושם סתם המחבר כשאר פוסקים שחולקין עליו [כב] ולכן לדינא אין לנהוג כן להדליק בברכה אא"כ שיאמר שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו וכמ"ש רמ"א אח"ז ועיין לקמיה:

(טו) אם רוצה להחמיר וכו' - ר"ל אף דמדינא פטור להדליק אם מדליקין עליו בביתו מ"מ אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בעצמו רשאי ובלבד שיכוין במחשבתו קודם שעת ההדלקה [כג] שאינו רוצה לצאת בשל אשתו וממילא לית כאן משום ברכה לבטלה דכיון שאינו רוצה לצאת בהדלקתה חל חיוב הדלקה עליה:

(טז) וכן נוהגין - וכן סתמו [כד] הרבה אחרונים. ויש מן הפוסקים [כה] שסוברין אחרי דחז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו לא כל כמיניה לומר איני רוצה לצאת בשל אשתי וידליק [כז] בלא ברכה. והנה אף דודאי אין למחות ביד הנוהגין לברך אחרי דהרבה אחרונים הסכימו לברך מ"מ טוב יותר [כז] להדר לשמוע הברכות מפי אחר ויענה אמן [ויכוין לצאת בה] וידליק נרותיו או יראה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדלקת אשתו בביתו דהיינו שהיא מדלקת אחר מעריב כמנהג העולם והוא ידליק קודם מעריב:

ביאור הלכה סימן תרעז

* ולהדליק בפ"ע וכו' - כתב הח"א לפי מה שמבואר לעיל דעיקר זמן הדלקתה הוא רק עד שתכלה רגל וידוע שהנוסעים לירידים נוסעים כמה שעות בלילה ולכן ראוי לכל יר"ש להזהיר לאשתו קודם נסיעתו שתהיה זהירה בזה להדליק תיכף בצאת הכוכבים והוא יסמוך עליהם ומ"מ כשיבא לאושפיזא ידליק בלא ברכה ויהדר לשמוע הברכות ממי שחייב להדליק ויענה אמן (דעתו כדעת מהרש"ל והפ"ח). עכ"ל:

למסקנא – חידוש גיסי הר' מנחם חריש שהוא חובה משפחתית**תלמוד בבלי מסכת יבמות דף י' עמוד ב**

איתמר: החולץ ליבמתו, וחזר וקדשה - אמר ר"ל: הוא אין חייב על החלוצה כרת, והאחין חייבין על החלוצה כרת, על הצרה - בין הוא ובין האחים חייבין על הצרה כרת; ורבי יוחנן אמר: בין הוא ובין האחין, אינן חייבין לא על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת... ורבי יוחנן? מי איכא מידי, דמעיקרא אי בעי האי חליץ ואי בעי להאי חליץ, ואי בעי להאי חליץ, והשתא קאי עלה בכרת? אלא איהו שליחותא דאחים קעביד, איהו שליחותא דצרה קעבדה.

שו"ת יוען יוסף אורח חיים סימן ת (ר' יוסף ב"ר יעקב יחזקיה גרינוולד, 1903-1984)

ראיתי מה שהעיר בעניני חנוכה, לפי מה שכתב הפני יהושע (שבת כ"א ע"ב ד"ה תנו רבנן) דלהכי סגי בנר איש וביתו דעשאוה כחובת הבית ולא כחובת הגוף דלימא ביה מצוה בו יותר מבשלוחו דאין החיוב על כל אחד ואחד, א"כ איך יוכלו המהדרין לברך כיון דמעיקר הדין כבר נפטרו בהדלקת בעל הבית ומה שמדליקין אינו אלא הידור מצוה...

ולענ"ד נראה דלענין מי שרוצה להיות ממהדרין לא תליא בדין זה אם מברכין על הידור, דכיון שרוצה להדליק בעצמו הרי כאילו התנה בפירוש שאינו רוצה לצאת בהדלקת בעל הבית, ואף דבשאר מצוות איכא פלוגתא אי היפוך כוונה מועיל שלא לצאת, דדעת הב"ח (סי' תרנ"א ס"ד ד"ה ומ"ש בשם) שציין עלה במג"א שם ס"ק י"ב, וביד אפרים שם כתב דהוא דעת הרשב"א והרא"ה, דאעפ"כ יוצא, היינו בעושה מצוה בידיים כגון שנוטל לולב ואומר שאינו רוצה לצאת בו, בעל כרחו יוצא, אבל הכא דתיקנו חכמים דבני ביתו של אדם טפלים אליו במצוה זו, אם הוא אומר שאינו רוצה להחשב מבני ביתו של בעל הבית לענין זה, חכמים נתנו לו רשות על זה שיוכל להוציא עצמו שלא להחשב לענין זה מבני ביתו, דוודאי מש"כ הפני יהושע דעשאוה כחובת הבית הוא רק לשון מושאל, דאטו מי שיש לו בית ואינו דר בו ג"כ מחויב להדליק בו, אלא ודאי הכוונה דלא הטילו חיוב אלא על אחד בכל הבית ושאר בני ביתו הטפלים אליו וסמוכים על שולחנו ממילא נפטרו, א"כ המהדר יוכל לומר שאינו רוצה להיות טפל לבעל הבית בזה.

ולא דמיא להא דאיפלגו הפוסקים (סי' תרע"ז סעיף ג') באכסנאי שהוא חוץ לביתו שמדליקים עליו בתוך ביתו אם רשאי להחמיר על עצמו ולברך, דהתם מה שאשתו מדלקת עליו בביתו הרי זה כאילו הוא הדליק, משום דמדלקת בביתו מממונו, דכן משמע ממה דאמרו (שבת כ"ג ע"א) משתתף בפרוטה דהחיוב על ממונו, ועוד משום דאשתו כגופו, משא"כ מה שהבעל הבית מדליק ומוציא את כל בני ביתו מעיקר הדין אינו משום שיש להם חלק בממונו אלא מטעם דהם טפלים אליו משום דסמוכים על שולחנו, ותיקנו חכמים שמי שאינו רוצה להיות טפל להבעל הבית דיכול להוציא עצמו מלהיות טפל אליו, ועל כן הפוסקים האחרונים הנ"ל שפלפלו אם יכולין לברך על הידור מצוה לא הביאו ראיה מהא דמהדרין מברכין כל אחד ואחד, דשאני הכא דמאחר שגמר בדעתו להדליק בעצמו ולא להיות טפל להבעל הבית שוב ממילא אצלו ההדלקה עיקר מצוה ולא רק הידור מצוה.

שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן נח

ג) והנה אף שנתבאר לעיל שמצות נר חנוכה עשאוה כחובת הבית מ"מ יש בה גם חובת גברא, ואינו דומה למזוזה שלאחר שקבעו בבית את המזוזה ממילא נפטרים לגמרי כל דיירי הבית, ואף אם קבעה אדם שאינו מבני הבית ושלא בשליחות בעה"ב יצאו בני הבית ידי חובתן והבית נפטר מחובת המזוזה, ואילו בנר חנוכה שהדליקו אחד שלא מבני הבית שלא בשליחות בעה"ב פשיטא דלא עשה כלום ולא יצאו, וזהו משום דחכמים הטילו המצוה גם כחובת גברא על האדם שזה מוטל אקרקפתא דגברא...

ונראה פשוט דבכל המצוות הנעשות ע"י שליח השליח מברך מפני שהוא עושה המצוה בשביל משלחו ואע"פ שאינו מצוה, וכגון במזוזה כיון שהוא קובע עכשיו המזוזה הרי הוא עושה המצוה, וכן בבדיקת חמץ כיון שהוא בודק את הבית, ואפ"ל אם לא שלחו בעה"ב חשיבא עשייתו משום מעשה מצוה אלא שאז אינו יכול לברך וכמו שביארנו לעיל, וכן בתרומה לאחר שיש לו הכח להפריש ועשאו בעלים בשליחותו הרי הוא עושה הכל ושפיר מברך, אולם במצות נר חנוכה כיון שהחיוב הוא דוקא על מי שהבית שלו ה"ז דומה למי שמניח תפילין לחבירו שרק אותו שהתפילין על ידו מברך ולא המניח לו שהוא הלא אינו עושה שום מצוה כשמניח התפילין על יד חבירו, ורק כשחברו שומע מברך כדי להוציאו, והוא הדין בהדלקת נר חנוכה שצריך להדליקו בבית המשלח דוקא והדלקה בבית של אחר אינה כלום, ולכן אף כשעשהו שליח ומדליק בביתו של בעה"ב אינו מברך אלא שהלה שומע את הברכה ומוציאו...

ומ"מ בני ביתו של אדם שפיר נפטרים ויוצאין בהדלקת בעה"ב ולא מפני שליחות רק מפני שמעיקרא החיוב חל רק על אחד מבני הבית והשאר נפטרים ממילא, ולכן חושבני שאפילו אם האשה או האיש שוהים במדינה אחרת בזמן שלא נכנס עדיין חנוכה, וכמו"כ בשאר הימים אע"ג שההדלקה היא בזמן שאצלו עדיין הוא בוקר ג"כ מקיימים את המצוה ויוצאים ידי חובתם בהדלקה של הבית.

ברכת הרואה**מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק כ הלכה ד**

כיצד מברכין, ביום הראשון המדליק מברך שלש, והרואה שתיים. **המדליק אומר**, ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של חנוכה, ומתנה ואומר, הנירות האילו אנו מדליקין על הישועות ועל הניסים ועל הנפלאות, אשר עשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים, וכל שמונת ימי חנוכה הנירות האילו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, כדי להודות שמך על נפלאותיך ועל ניסוך ועל ישועתיך; ואומר, ברוך אתה שהחיינו; ואומר, ברוך אתה שעשה נסים. אילו למדליק, אבל לרואה, אינו אומר ביום ראשון אלא שתיים, שהחיינו ושעשה. מיכאן ואילך, המדליק מברך להדליק, ומתנה; והרואה אומר, שעשה נסים.

שאלות דרב אחאי פרשת וישלח שאלתא כו

שאלתא דמיחייבין דבית ישראל לאודווי ולשבוחי קמי שמיא בעידנ' דמתרחיש להו ניסא... וכד מטי יומא דאיתרחיש להו ניסא לישראל כגון חנוכה ופורים מיחייב לברוכי ברוך אשר עשה ניסים לאבותינו בזמן הזה בחנוכה על שרגא בפורים על מקרא מגלה שנא' ויאמר יתרו ברוך יי' ומחייב למיגמר הליליא תמניא יומי דחנוכה...

תוספות מסכת סוכה דף מו עמוד א

הרואה נר של חנוכה צריך לברך - בשאר מצות כגון אלולב וסוכה לא תקינו לברך לרואה אלא גבי נר חנוכה משום חביבות הנס וגם משום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה וטעם ראשון ניחא דלא תיקשי ליה מזוזה ועוד יש לפרש דאין שייך לתקן לרואה ברכה שאין העושה מברך.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף כג עמוד א

הרואה מברך שתיים. מסתברא בשלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך ביתו ואינו עתיד להדליק הלילה, הא לאו הכי אין צריך לברך דלא מצינו יוצא מן המצוה וחוזר ומברך על הראיה, ויש מרבוותא ז"ל דפירשו דאע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך לברך על הראיה, ואין להם על מה שיסמוכו.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף כג עמוד א

המדליק נר חנוכה... והרואה מברך אחת ר"ל שעשה נסים רואה זה שאנו מחייבים לברך אם בירך כבר בביתו אין ספק שאינו חייב לברך אבל אם לא בירך עדיין בביתו אם אינו עתיד לברך כגון בן בבית אביו או אורח בבית אושפיזו מברך ואם עתיד לברך עדיין אינו צריך לברך בראייתו עכשיו ומ"מ מי שלא בירך ואינו עתיד לברך אלא שמדליקין עליו בתוך ביתו יש פוטרין אותו מלברך ולא יראה לי כן:

מי שאין לו להדליק ואינו במקום שיהא אפשר לו לראות יש אומרים שמברך לעצמו שעשה נסים ושהחיינו בלילה ראשונה ושעשה נסים בכל הלילות והדברים נראין וכן ראיתי מי שכתב שמי שלא הדליק עדיין ובא לו בתוך ימי חנוכה שלילה ראשונה שהוא מדליק מברך זמן:

מי שהיה בכפר שאינו מדליק ואינו רואה כגון כפר של גוים יש מחייבים אותו להדליק שלא נפטר מהדלקה אחר שאינו רואה במקומו שום הדלקה ואף גדולי הדורות שלפנינו החמירו על עצמם בזו ואין הדברים נראים: יש מדקדקין לברך ברכת להדליק בראשונה ושעשה נסים באחרונה בשעה שהוא רואה כל מה שהוא חייב להדליק ואינו רואה הכרח בכך ומ"מ להדליק מיהא ראוי לברך בתחלתו מטעם עובר לעשייתו:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעו

סעיף א

המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות: (א) [א] להדליק נר חנוכה, ושעשה נסים, ושהחיינו; ואם לא בירך זמן בליל ראשון, מברך בליל שני (ב) או כשיזכור.

סעיף ב

<א> מליל ראשון ואילך מברך (ג) שתיים: להדליק, ושעשה נסים. הגה: * ויברך כל הברכות (ד) <ב> קודם שיתחיל להדליק (מהרי"ל).

סעיף ג

מי שלא הדליק (ה) <ג> ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, (ו) <ד> וגם א אין מדליקין עליו בתוך ביתו, כשרואה נר חנוכה מברך: שעשה נסים, ובליל ראשון מברך גם: שהחיינו, ואם אח"כ בליל ב' או ג' בא להדליק (ז) ב אינו חוזר ומברך: שהחיינו.

משנה ברורה סימן תרעו

(ב) או כשיזכור-ר"ל כשיזכור בשאר הלילות בשעת ההדלקה [לבוש] ואם נזכר אחר ההדלקה [ג] אינו מברך בלילה זו עוד: (ה) ואינו עתיד להדליק באותו הלילה - אבל אם ידליק אח"כ לא יברך אראיה כיון דיוכל לברך אח"כ על ההדלקה: (ו) וגם אין מדליקין וכו' - ויש פוסקים [ט] דסברי דאפילו יודע שמדליקין עליו בביתו כיון דהוא בעצמו אינו מדליק [י] וגם אינו משתתף עם אחרים בפריטי צריך לברך על הראיה להודות על הנס וגם לברך אז שהחיינו [יא] ומ"מ אינו כדאי לעשות כן למעשה דספק ברכות להקל:

(ז) אינו חוזר וכו' - משום דהלא בירך מאתמול כשראה הנרות. ואם באתמול לא בירך כלל משום דסמך על אשתו שמדלקת בביתו וכפי מה דמוכח מדברי המחבר דאם אשתו מדלקת עליו בתוך ביתו חשוב כמו שהדליק בעצמו ע"כ אם בא בליל שני לביתו ומדליק [יב] אינו צריך לברך ברכת שהחיינו:

שער הציון סימן תרעו

(ג) פתחי עולם בשם ישועות יעקב, ורוצה לומר, שיראה לברך זמן ביום אחר בעת ההדלקה, אמנם אם ארע זה בליל שמיני וממילא יתבטל לגמרי ברכת שהחיינו, צריך עיון, **דאפשר דכמו בעלמא קיימא לן דזמן אומר אפילו בשוק, דהוא קאי על עצם היום טוב, אפשר דהוא הדין בזה דקאי על עצם הזמן דחנוכה שנעשו בו נסים ונפלאות, אלא דלכתחלה סמכו זה על זמן דהדלקה, וכעין סברתי נמצא במאירי וזה לשונו, מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות, יש אומרים שמברך לעצמו שעשה נסים ושהחיינו בלילה א' ושעשה נסים בכל הלילות, והדברים נראים, עד כאן לשונו, וצריך עיון:**
(ט) מרדכי, ועיין בביאור הגר"א שכתב דכן מוכח גם כן מרש"י, וכן כתב במאירי. ועיין באליה רבה שהביא עוד כמה ראשונים דסברי הכי, ושלא כדעת הט"ז שכתב דדעת מרדכי הוא יחידידה, ועל כן פסקו הב"ח ופרי חדש ואליה רבה כן להלכה:

שיעורי הגרי"ד על מסכת שבת, נרשמו ע"י הרב צבי שכטר

ונראה דיל"ע במדליק המברך שעשה נסים ושהחיינו, אם הוא מברך בתורת מדליק, וכברכות המצוה הוויין לגביה, או שהוא מברך כרואה אחר. ונפק"מ בזה, אם צריך להדליק תחילה, תיכף לאחר ברכת להדליק בכדי שיוכל תו לברך שתי הברכות הנוספות, או שמברך הכל עובר לעשייתן. וערמ"א (בסי' תרע"ו ס"ב) שכל להדיא כהצד השני...אכן המעיין במסכת סופרים (פ"כ ה"ו) יראה דס"ל כהצד הא'...וכנראה שמברך בתורת רואה...אך בכלל יל"ע, מדוע הקפיד המ"ס לומר הנרות הללו בדוקא בטרם ב' הברכות האחרות. ואפשר לומר דאמירה זאת הויא לעינבא, דברכת שעשה נסים צריכה תמיד להצטרף לאיזה נס פרטי הנאמר בפה. ולכן בקריאת המגילה שפיר יש לברך ברכה זו, דאיכא קריאת המגילה הכוללת סיפור מעשה הנס שעליו הוא מודה. וכן בליל פסח שברכת אשר גאלנו היא במקום ברכת על הנסים, ויש בה פירוט של הנסים שעליהם אנו מודים. אך בחנוכה...בעינן שיאמר הנרות הללו, בכדי להזכיר הנס הזה, דעצם היות הנרות דולקות אינו מספר בדברים ע"ד הנס. ויכול להיות שזהו לעינבא, ובאם לא אמר הנרות הללו, שנמצאת ברכת שעשה נסים לבטלה ולשווא...ונל"פ בשי"ר ש"י בברכת הרואה דס"ל כשי' המ"ס, דברכת שהחיינו ושעשה נסים בני"ח נאמרות הם לעולם בתורת ברכת הרואה, וא"כ מדוע ימתין עד הדליקו הוא בעצמו, ולמה לא יברך עתה תיכף, ומה יפסיד. אבל לשי' הרמ"א, דברכות אלו הן יכולות להיות ברכות המצוה אם ימתין מלאמרם עד שידליק הוא בעצמו...אין לו לאמרם עתה בעת ראיתו, כי יוכל להרויח בהמתינו. וה"ט דפסק השו"ע ברואה.

ור' קיבל מאביו הגר"מ, נ"ע, דהיכא דאפשר לצאת ידי כל הדיעות מוטב לעשות כן, אע"פ שהל' ברמ"א בכ"מ. והכא יש ליזהר להדליק עכ"פ נר א' לאחר ברכת להדליק ולהשאיר עכ"פ נר א' שלא הדליק, טרם ברכו ב' הברכות האחרונות. דבכה"ג יוצא ידי ב' הדיעות, שהרי בירך עובר לעשייתן דהשאר, ולאחר שראה הראשון. אך בליל א' דא"א להיות עצה אחרת, בע"כ צריכים לנהוג כפסק הרמ"א.

לא תסור**דברים פרק יז**

(יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר לאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל:

ספר המצוות לרמב"ם שורש א

השרש הראשון שאין ראוי למנות בכלל הזה המצות שהן מדרבנן. דע כי זה הענין לא היה ראוי לעורר עליו לבאורו כי אחר שהיה לשון התלמוד שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין. אבל העירונו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מגלה בכלל מצות עשה וכן מאה ברכות בכל יום ונחום אבלים ובקור חולים וקבורת מתים והלבשת ערומים וחשוב תקופות ושמונה עשר יום לגמור בהן את ההלל... אמנם היות משה נאמר לו בסיני שיצונו כי כשיהיה באחרית ממלכתנו ויקרה לנו עם היונים כך וכך יתחייב לנו שנדליק נר חנוכה, הנה איני רואה שאחד ידמה זה או שיעלהו במחשבתו. ומה שייראה לי שהביאם אל זה היותנו מברכין על אלו הדברים אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה ולהדליק נר ולגמור את ההלל ושאלת התלמוד (שבת כג א) היכן צונו ואמרו מלא תסור. ואם מטעם זה מנו אותם הנה ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל מה שאמרו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירו ממנו כבר צווה משה רבינו בסיני שיצונו לקיימו והוא אמרו (ר"פ שופטי') על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה והזהירו מעבור בדבר מכל מה שתקנו או גזרו ואמר (שם) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל... ובכלל אם נמנה כל עשה דרבנן וכל לא תעשה דרבנן יהיה זה עולה לאלפים רבים. וזה דבר מבואר. והכלל כי כל מה שהוא דרבנן לא ימנה בכלל תרי"ג מצוות. כי הכלל הזה הוא כולו כתוב בתורה אין בו דבר דרבנן כמו שנבאר. ואמנם היותם מונים קצת הדברים שהם דרבנן ועוזבים קצתם בבחירה מהם הוא ענין אי אפשר לקבלו בשום פנים, אמרו מי שאמרו...

רמב"ם הלכות ממרים פרק א

הלכה א

בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה שנאמר על פי התורה אשר יורוך זו מצות עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן.

הלכה ב

כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואין לוקין על לאו זה מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שכל חכם שמורה על דבריהם מיתתו בחנק שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו', אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ואחד דברים שעשאום סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות, כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה, הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו התקנות והגזרות והמנהגות שיוור בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם, ועל המשפט אשר יאמרו אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש א

והנה בכאן הביא אותנו משך העניין לדבר במה שהרב מתמיה אותנו. הוא זצ"ל סבור שיש בכלל לאו דלא תסור כל מה שהוא מדברי חכמים בין שהן מצות כגון מקרא מגילה ונר חנוכה או שהן מן התקנות והסייגים כגון בשר עוף בחלב ושניות לעריות...

וראוי לפי הדעת הזו להחמיר מאד בדברי סופרים שכולם תורה הם אין ביניהם שום הפרש ואין בתורה דבר חמור יותר מן השבות שלדבריהם אלא במחוייבי כרתות או מיתות לא בחייבי לאוין שכל דבריהם לאו ועשה הם. ורבותינו בכל התלמוד אומרים הפך מזה שהרי הם דנין כל דברי סופרים להקל. מהם באיסורין כמו שאמרו (ביצה ג ב, וש"נ) ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא. והקלו בחשש איסורין דדבריהם לומר שאני אומר בפרק ראשון שלפסחים (ט ב) אימר דאמרינן שאני אומר בדרבנן בדאורייתא מי אמרינן שאני אומר. והאמינו הקטנים שאינם ראויים להעיד כמו שאמרו שם (ד ב) בדיקת חמץ דרבנן והמנינהו רבנן בדרבנן... ועוד עוקרין דבריהם תדיר כמו שאמרו (שבת ד א) הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה. ואמרו (שם קכח ב) ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. ואע"פ שהצער הזה לא עשאו אדם זה ולא גרם אותו אלא בהמה היא שנפלה מאליה לאמת המים היה ביטול כלי מהיכנו קל בעיניהם מאד מפני שאינו מן התורה ודחו אותו בידיים. וזה רב מאד בתלמוד לומר אתי עשה דאורייתא ודחי ומבטל עשה דרבנן. וכן במחלוקת שבין החכמים הנהיגו זה כמו שאמרו בגמר ע"ז (ז א) אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד גדול בחכמה ובמניין הלך אחריו ואם לאו בדאורייתא הלך אחר המחמיר ובדרבנן אחר המיקל... ואף בעונשים שלדבריהם שלחכמים אין להם אלא נדוי... ובמקומות יש להם מכת מרדות והוא למי שעובר על מצות שלדבריהם שהם כעין תורה והם כל הגזרות שגזרו בהם מדבריהם שמכין אותו עד שיקבל אותה עליו או עד שתצא נפשו כמו שמפורש בתוספתא סנהדרין. לא כמו שמחמיר הרב שכותב בכל עבירות שלדבריהם עד שתצא נפשו. וכללו שלדבר שדברי סופרים חלוקים הם בכל דיניהם מדברי תורה להקל באלו ולהחמיר באלו. ואם היה העובר על דבריהם או שאינו מקיים מצות שלהם עובר על עשה ועל ל"ת היה חומר גדול בהם ולא היו ראויים לקולות הללו.

וכן מצינו שהם מחמירין בכל דבר שהוא מצוה מן הקב"ה אפילו על פה והלכו בדברים שהם הלכה למשה מסיני להחמיר בהן כשל תורה... ואולי תתקש ותאמר לדעת הרב כי מה שאמרו בכל מקום להקל בדברי סופרים הוא במחילה ובתנאי מאתם שהם התנו בגזירות ובסייגים שעשו לתורה וכן במצות שלהם שנהלך בהם לקולא כדי לחלק ולהפריש בין מה שהוא דבר תורה ובין מה שהוא מדבריהם אע"פ שבכל אנו מצווים מן התורה ולא היו ספיקות שבדבריהם ראויות להתיר אותן אלא מפני התנאי הזה שעשו בהם מתחלתן. ואין אלו דברים הגונים ולא שלעיקר... אבל הדבר הברור המנוקה מכל שבוש הוא שנודיע שאין הלאו הזה לא תסור אלא במה שאמרו בפירושי התורה כגון הדברים הנדרשים בתורה בגזרה שוה או בבנין אב ושאר שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או במשמעות לשון הכתוב עצמו וכן במה שקבלו הלכה למשה מסיני תורה שבעל פה שאם יראו הם שזה הדבר אסור או מותר מן התורה לפי מדרש הכתוב או לפי פירושו או הלכה מפי השמועה ממשה רבינו ויראה הוא הפך חייב לבטל דעתו ולהאמין במה שאמרו הם.

חידושי הר"ן סנהדרין דף פז עמוד א

שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שסובר דאפילו במצות דרבנן ומה שחדשו בחנוכה ומגלה נעשה זקן ממרא דא"כ לפ"ז מאי דכתיב בקרא דזקן ממרא ושמרת לעשות ככל אשר יורוך ולא תסור מן הדבר אשר יגידו לך וכו' איכא לאו ועשה וא"כ בכל איסור דרבנן איכא לאו ועשה ולמה הקלו בדבר של דבריהם שספיקו לקולא והרי תורה שלימה היא, ואע"ג דאיכא למימר בהא דמעיקרא כי תקנו חכמים תקנותיהם תקנום על מנת שנלך לקולא מ"מ לא משמע הכי מדאמרי' בפ' כירה (מ' א') האי מאן דעבר אדרבנן שרי למקרייה עברינא כמאן כי האי תנא וכו' אם הוא עובר על עשה ועל לא תעשה שבתורה אין לך עברינא גדול מזה, ולא תיקשי לך במאי דאמרינן בעלמא היכן צונו מלא תסור דמשמע לכאורה דמדאורייתא הוא, דהיא אסמכתא בעלמא הוא דהכי איתא בפ' [מין] שמתו (י"ט ב') מכדי כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו אלמא דאסמכתא נינהו כלומר שאחר שהכתוב מסרן לחכמים בקבלת התורה ובפירושא כמו כן יש לשמוע להם במה שהם מתקנים לעשות סייג לתורה, וראיה עוד מדאפליגי בגמ' על מאי דאמרינן היכן צונו חד אמר מלא תסור וחד אמר משאל אביך ויגדך אלמא דאין תורה ממש אלא שהאדם חייב להתנהג בתקנותיהם וכדאמרינן ביבמות (כ"א א') גבי שניות לעריות ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת לא שיהא הדבר תורה, זו היא שיטת הרמב"ן ז"ל ויתר דבריו הם בספר המצות ושם הקשה קושיות רבות נגד סברות הרמב"ם ז"ל:

משך חכמה דברים פרק יז

(יא) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך וכו'. ראיתי לברר בזה דעת הרמב"ם בשרשיו, דעל כל דבר מדברי חכמים הוא עובר ב"לא תסור". והרמב"ן האריך בעוצם פלפולו לדחות זה מראיות רבות, עצמו מספור. וכללי השגתו, דאם כן היה ראוי להחמיר בספיקן, וביטול דרבנן מפני דאורייתא, ואתי דרבנן ומבטל דאורייתא בתערובת. והאריך למאוד בענינים אלו וחדש בהם שיטה אחרת. ואנכי עפר ואפר תחת רגליו, אומר כי לשיקול דעתי האמת כדברי הרמב"ם. והעיקר הוא זה: כי התורה רצתה אשר מלבד ענינים הנצחיים והקיימים לעד, יתחדש ענינים, סייגים, ואזהרות, וחומרות, אשר יהיו זמניים, היינו שיהיה ביד החכמים להוסיף על פי גדרים הנמסר להם [שבאופנים אלו ניתן להם רשות]. ואם יעמוד בית דין אחר גדול בחכמה ובמנין ובהסכם כלל ישראל כפי הגדרים שיש בזה, הרשות בידם לבטל. ולמען שלא ימצא איש אחד לאמר אני הרואה ואינני כפוף לחכמי ישראל, נתנה תורה גדר "לא תסור וכו'", שאם לא כן יהיה התורה מסורה ביד כל אחד, ויעשו אגודות אגודות, ויתפרד הקשר הכללי, מה שמתנגד לרצון השם, שיהיה עם אחד לשמוע לחכמים. ואם לא ישמעו עוברים ב"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". ואם כן המצוה דוקא לשמוע מה שיאמרו. אבל הענין בעצמו שאמרו וחדשו, אפשר דאינו מתקבל אל רצון הבורא, ואם יעמוד בית דין אחר הגדול ויבררו טעותם, או שהוא דבר שאין הצבור יכול לעמוד, ויעשו היפך מזה, מותר. וכמו: ר' יהודה דשרי משחא, ופרוזבול דאמר שמואל אבטליניה. וכן מאמר ר' גמליאל: על הישנות אנו מצטערים. ואף אם יכונו האמת, כפי מה שהוא רצון הבורא באמת, בכל זאת לא רצה השם יתעלה לעשותו חק נצחיי מטעמים הכמוסים בחקר אלו - ה, רק שיהיה מעצת החכמים וברצונם, ורצה דוקא שנשמע בקולם, אבל לא בפרטי הדברים. ומצאנו דוגמתו בתורה ענין דומה לזה, מה שהחמירה תורה לשמוע בקול מלך יותר ממה שהחמירה לשמוע בקול חכמים, וחייבן מיתה בדברי קדשו (יהושע א, יח) "כל אשר ימרה את פיך מות יומת". ככה שמה התורה לחוק לבני ישראל לשמוע בקול חז"ל כקול המלך - מאן מלכי, רבנן. אבל בפרטי הענין אין רצונו בציווי פרטי... ומעתה נבאר כל השגותיו: כי מספקא לן בדברי תורה, שמא הוא חזיר, אם כן אף אם לא צוה הבורא על ספק, בכל זאת שמא הוא חזיר, אם כן אכלנו חזיר דבר המתועב באמת. אבל בספק עירוב, אם כן כיון שהענין הזה אינו בפרט רצון הבורא, רק שצוה לשמוע אליהם, וכיון שעל זה לא דברו, אם כן לא נקרא מי שאינו עושה כן, אינו שומע בקולם, ומדוע לא יהיה מותר?! וכן קטן נאמן, כיון שאינם עושים זה מפני שאין שומעים בקולם, אם כן תו לא עברו על "לא תסור"... וכן נדחה מפני דאורייתא, כי אם הם אמרו, אבל לא אמרו שזה הוה נצחי, רק אם יעמדו בית דין גדול בחכמה ויסכים דעתם הנאות יותר לפי הזמן לומר היפוכו, הרשות בידם, אם כן איך תיבטל מפני זה דבר דאורייתא?!... פירוש, דדברי תורה, האיסור בעצמו אסור, והוי העובר כמו שהוא חולה, והיא מטמא הנפש. לכן יש בהם קלים ויש בהם חמורים, כמו במאכלות שיש שמזיקים החולה ויש שממיתים אותו. אבל דברי סופרים, הם אינם נידונים מצד עצמותם, רק מצד המצוה שאסור למרוד, "ולא תסור וכו'", והוה כמרד. אם כן כולם חמורים, שבכל דבר הוא מורד!... וכזה כתב בנתיבות (חושן משפט) סימן רל"ד. והיינו דוקא רק במתעסק, דבכל מקום אינו חייב, רק בחלבים ועריות שכן נהנה. אבל שוגג קרוב למרד דהוה ליה לדייק ולדעת, לכן אמר בגיטין נג, ב דברבנן קנסו שוגג אטו מזיד, וברור...

קובץ שעורים קונטרס דברי סופרים סימן א

יח) ומה"ט אנו חייבין לעשות כדבריהן שהרי אנו מקיימין בזה רצון השי"ת שהסכימה דעתן לדעתו ומ"מ כיון שלא בא עליהן צווי מפורש בתורה הן קלין מדברי תורה המפורשין...

כב) אמנם לפי הנ"ל אתי שפיר דכל מה שצוו חכמים אנו יודעין שכן הוא גם רצון ה' ודבר זה לעשות רצונו ית"ש כל באי עולם מצווין ועומדין מתחל' ברייתן ע"ז דכל הנמצאים נבראו לעשות רצון קונם וכל פעל ד' למענהו והא דקטן פטור מכל המצות הוא משום שכן הוא רצון ה' לפוטרו אבל מכיון שגזרו חכמים עליו ואנו יודעין שהסכימה דעתן לדעת המקום ב"ה ממילא חייב לעשות כדבריהן שכן הוא רצונו יתברך.

כג) ובזה אפשר לפרש כונת הכתוב בירמיה י"ט...מפורש כי יש שלשה חלקי תורה א) הנקרא צווי. ב) הנקרא דבור. ג) שאין עליו לא צווי ולא דבור אלא רצון ד' בלבד והם כל המצות דרבנן כנ"ל...

לא) אבל מ"מ למדנו מפורש מדברי הרמב"ן שגם הוא סובר שנצטוו ישראל בסיני שיקבלו עליהם מצות ב"ד הגדול אין הפרש ביניהם לדאורייתא באמירת סיני אלא שזה [ר"ל דאורייתא] בפרט וזה בכלל, וא"כ כל הקושיות שהרבה להקשות על שיטת הרמב"ם דלמה דבריהם קלין משל תורה תיקשי גם לשיטתו דכיון דנצטוו למשה בסיני שיקבלו עליהן ישראל מצות ב"ד הגדול א"כ ראוי לילך בספיקו לחומרא כמ"ש שם הרמב"ן בעצמו מספ"ק דקידושין גבי ספק ערלה עיין שם ואיזה נ"מ יש בזה אם הצווי לשמוע לדברי חכמים הוא מקרא דלא תסור או מהלכה למ"ס דהוא נמי דאורייתא.

לב) ושמעתי ממו"ר הג"ר חיים הלוי זצ"ל מבריסק לפרש דעת הרמב"ן הנ"ל דנהי נמי שנצטוונו בסיני לשמוע לדברי חכמים והעובר על דבריהן עובר על הצווי הזה אבל אין בהן איסור מצד עצמן ולדוגמא שבות דדבריהן אין בהן מדאורייתא איסור שבת כלל וכן שניות לעריות מדאורייתא אין איסור ביאה אלא שיש צווי כללי מדאורייתא שלא לעבור על דבריהן [ולדוגמא במלך שאסור להמרות את פיו] והרמב"ם ס"ל דיש על כל דבר של דבריהם איסורו המיוחד כגון איסור ארוסתו בבית חמיו הוא מדאורייתא מאיסורי ביאה [ומה"ט אין המים בודקין את אשתו] וכן איסורי דרבנן שבג' דברים החמורין הוויין מאביזריהו וזהו טעם פלוגתתן לענין אם נעשה זקן ממרא באיסור חמץ דרבנן דלהרמב"ם הוא איסור חמץ וחמץ הוי דבר שיש בו כרת אם הוא חמץ דאורייתא. ולהרמב"ן אין זה איסור חמץ כלל ואינו שייך להכרת שיש באיסור חמץ עכ"ד.

לג) ואכתי צריך עיון דמ"מ גם לשיטת הרמב"ן ראוי להחמיר בספיקו כיון שנצטוונו מן התורה לשמוע להן ולדוגמא במלך שאסור להמרות את פיו. ודאי נראה דגם ספיקו אסור ככל ספיקא דאורייתא. ואם נאמר שכך התנו חכמים שנלך בספיקותיהן להקל א"כ גם לשיטת הרמב"ם לא קשיא...

מא) ובאופן זה יתיישבו דברי הרמב"ן דנהי נמי שנצטוונו בסיני שלא לעבור על דברי חכמים ואזהרותיהן והוא דין דאורייתא אבל הדין הזה הוא תולדה מגוף האיסור דרבנן וכיון שהאיסור דרבנן מצד עצמו הוא קיל וראוי לילך בספיקו להקל. ממילא אין כאן איסור דאורייתא כלל. ואין שייך להקשות האריך נתיב ספיקא דאורייתא דזה אינו דאין כאן ספק דאורייתא כלל. דהאיסורא דאורייתא אינו אלא היכא דאיכא איסורא דרבנן אבל בגוונא שהדרבנן מצד עצמו מותר אין צורך כלל להתיר את הדאורייתא ומשו"ה לא קשיא לי' להרמב"ן כל הקושיות שהקשה לדעת הרמב"ם...

מג) ולישב דעת הרמב"ם כתבו האחרונים דס"ל כסברא הנ"ל אשר לא ישרה בעיני הרמב"ן היינו שכך התנו חכמים שלעולם לא אסרו אלא ודאי דדבריהן ולא את ספיקותיהן. ולפי"ז נראה דספיקא דרבנן מותר בתורת ודאי. וכעין שכתב הר"ן ספ"ק דקידושין לענין ספק ערלה עיין שם ולא בתורת ספק גרידא...

מד) ואיכא נ"מ טובא אי נימא דספיקא דרבנן לקולא בתורת ודאי או בתורת ספק כגון...וכן אם ספר בין השמשות למאן דס"ל ספירת העומר בזמה"ז לאו דאורייתא אי נימא דפטורא דספיקא דרבנן הוא רק בתורת ספק יצא בספירת בין השמשות דשם היה חייב אז אבל אם ספק פטור בתורת ודאי א"כ בה"ש היה פטור ודאי ולא יצא כלל בספירת בין השמשות וצריך לספור בלילה בברכה.

מה) אמנם כ"ז הוא אם נאמר כסברא הנ"ל שכך התנו חכמים ודאן אסור ספיקו מותר אבל המבי"ט בקרית ספר [הובא בלח"מ הל' ממרים] כתב ליישב דעת הרמב"ם דלאו דלא תסור ליכא אלא בהמראה ולא בעובר על דבריהן לדעת שהוא עושה איסור דאז גם הרמב"ם מודה שאין בדבריהן איסור דאורייתא כשיטת הרמב"ן ולפי"ז אין הכרח לחדש לדעת הרמב"ם דספק דרבנן מותר בתורת ודאי כמו שאין הכרח לומר כן לשיטת הרמב"ן דהרמב"ם והרמב"ן לא פליגי אלא בעובר על דברי חכמים בדרך המראה אבל שלא בדרך המראה שניהן שוין דאין בזה איסור דאורייתא.